

Lanczendorfer Zsuzsanna:

Szellemi kulturális örökségünk egy győri kékfestő család munkásságán keresztül (II. rész)

„Ahol nincs hagyományos forma, sem vallás, sem művészet nem bontakozhat ki.”
Hamvas Béla: Az öt génusz

Absztrakt: Tanulmányomban egy győri kékfestő műhelyt mutatok be, ahol a mai napig eredeti eszközökkel és technológiával készítik a textileket. Egyben rávilágítok az Éhling kékfestő család öt generációt átívelő családtörténetére, és bemutatom Tóth Ildikóval – aki nemrég nyerte el a Népművészet Mestere címet – valamint családjával készített interjúk segítségével a kulturális örökségünk fennmaradásában, az ismeretterjesztésben és közösségfejlesztésben végzett kiváló munkájukat. 2018-ban öt ország, köztük Magyarország javaslatára a kékfestés tradicionális mesterséget elismerték és felkerült az UNESCO szellemi kulturális örökség listájára, amelynek kidolgozásában Tóth Ildikó és családja is részt vett. Az előadásomban erre is kitérek és a kékfestő mesterekről, a szakmáról, a családról szóló igaz történeteket is közlöm.

Abstract: In my study I am introducing a blue-dyeing workshop of Győr, where they are making the textiles with original tools and technology until the present day. At the same time, I am pointing out the family history of the blue-dyeing family Éhling, which spans 5 generations. In addition, with the help of the interviews I have made with Ildikó Tóth, who has gained the title 'Master of Folk Art' recently, and her family, I am presenting their excellent work done in the survival of our cultural heritage, education and community development. In 2018, proposed by five countries including Hungary, blue-dyeing was recognised as a traditional craft, and it appeared on the list of intellectual cultural heritage of UNESCO, in the elaboration of which Ildikó Tóth and her family also participated. In my presentation I am touching upon this as well, and I am also publishing the true stories about blue-dyeing masters, the trade and the family.

Bevezetés

Tanulmányom első részében¹⁷ ismertettem a kékfestést, mint Szellemi Kulturális Örökséget, valamint a szakirodalom és interjúk segítségével bepillantást nyújtottam a híres győri kékfestő családok életébe, munkásságába.¹⁸ Jelen tanulmányomban bemutatom Tóth Ildikó kékfestőt, aki családjával nemcsak tovább viszi felmenői míves mesterségét, hanem „Kékfestés magyarországi hagyománya” örökség elem kidolgozásában és felterjesztésében is részt vett.

¹⁷ Lásd: Szellemi kulturális örökségünk egy győri kékfestő család munkásságán keresztül (I. rész) In: Kulturális Szemle, Online folyóirat, 2020. VII. évfolyam, 1. szám 67-78.

¹⁸ Magyarországon jelenleg hat kékfestő műhely működik a bácsalmási, a győri, a nagynyárádi, a szombathelyi, a tiszakécskei, és a tolnai műhely.

Sőt, a kékfestés technikai folyamatait bemutató fotókat is a győri műhelyükben készítették el. Megyénkben, sőt a régióban, egyedül most már csak ő és családja foglalkozik a kékfestéssel.

A Győri Kékfestő Műhely - Tóth Ildikó kékfestő mester és családja

A Győri Kékfestő Műhelyt Éhling Péter, – Tóth Ildikó dédapja – alapította 1906-ban.¹⁹ Ő 1896-ban a Torontál megyei Perjámosról került a városba, meséli Ildikó: „A dédpapa, Szeged mellől származott, ezért őzve beszélt. Mindig azt mondta, hogy „*«föstök»*». A millenium ideje alatt érkezett Magyarországra 1896-ban, mint vándorlegény. Nagyon megtetszett neki a fejlődő Magyarország, a sok ünnepség. Megtudta, hogy a Festő utcában egy nagyon híres kékfestő gyár van, és elszegődött oda dolgozni. Dédmama meg innen nem messze a Sütő utcában lakott, és megismerkedtek. „²⁰ Bakó Ferenc írásában, három fejezetben, szó szerint közli a mester szavait. Ebből kitűnő ismertetést kapunk a kékfestés munkamenetéről, anyagáról, szerszámairól, sőt az iparos szókincséről. (Bakó 1998: 161- 171).

1. kép: Az alapító Éhling Péter és családja a bolt falán
(Fotó: Lanczendorfer Zsuzsanna, Győr, 2023)

Az UNESCO Szellemi Kulturális Örökség listájára való felterjesztéshez Tóth Ildikó így foglalta össze kékfestő családjuk, illetve a győri műhely történetét: „Győrben a textilnyomás első hiteles gyakorlásáról 1695-ből a Városi Tanácsjegyzőkönyvekben olvashatunk. A festők a munka nagy vízigenye miatt folyók mellé telepítették műhelyeiket, ahogy dédapám is Győrben a Festő utcában, a volt Rábca folyó mellett alapította manufaktúráját 1906-ban. Abban az

¹⁹ Lásd 1. kép.

²⁰ Az interjúk szövegeit dőlt betűtípussal jelölöm.

időben több festő család is dolgozott itt, innen ered az utca elnevezése is. Műhelyünk a többi mesterhez hasonlóan a helyi igényeket elégítette ki, de a környékbeli vásárookra is eljárt, Pápától a Csallóközig. Jellemzően lenvásznat és pamutvásznat festettek, a durva házivászonból kötények és terítők készültek, de színezték gyapjúfonalat is. A rábaközi asszonyok a középkék alapon fehér mintás, rózsás, babos, csíkos ruhákat kedvelték, kortól függően apróbb, vagy nagyobb mintás kelméből. Férfiaknál az apró mintás ing és a sima, minta nélküli kötény volt a kelendőbb. Viseletük elengedhetetlen kelléke volt a kékfestő textília. A mai napig is alkotó kékfestő családok a magyar népművészet e kihalófélben lévő ritka mesterség hordozói és életben tartói. Bár a hagyományos munkafolyamataink azonosak, mégis minden családnak van egyedi stílusa, saját receptúrája, ami az évszázadok folyamán formálódott és átöröklődött.”²¹

Tóth Ildikót tovább faggattam a családi mesterségről: „Műhelyünkben már az ötödik generáció dolgozik: 1906-tól 1954-ig dédapám, Éhling Péter, 1954-1961-ig dédanyám, Éhling Péterné (született Nemes Nagy Zsófia), 1961-1983-ig nagymamám, Éhling Ilona,²² 1983-1990-ig édesapám, Tóth József kelmefestő mester, és most már mi.,

Tóth Ildikó dédapja Festő utcai műhelyében már gyermekként megismerkedett ezzel a szép mesterséggel, majd kelmefestő édesapja, Tóth József fejlesztette tovább tudását: „Apukám a Patyolat festődéjében dolgozott, munka után itthon is dolgozott. Nagymama volt az üzletben. A kékfestés ennek a munkának csak egy szelete. Rengeteg színt festett, gyapjúfonalakat és készárukat. Sáfránnyal sárgát, diólevelet és burokkal barnát, és a szürkéhez égerfa tobozt is gyűjtöttük, de nagy része már szintetikus festék volt.” Később Bolyós András kékfestő mestertől fejlesztette tovább tudását. Róla még egy tréfás történetet is mesélt: „A pápai Kékfestő Múzeum munkatársai megkérték az egyik mestert, hogy küldjön már nekik papot²³ a kiállításra. Ahogy szokta a mester feladta a papot a buszra. Egy vödörbe fel is adták a buszra, az megérkezett a városba és a kollégák kimentek a buszhoz, hogy elhozzák a papot. Kérdezték a sofőrtől, hogy itt van-e a pap, és ő mondta, hogy nem látott semmi féle papot. Gondolták, hogy akkor majd a következő busszal jön, de azon se volt a pap. Akkor felhívták a mestert, hogy mondja már meg melyik buszra tette fel a papot, mert nem találja senki. Ő azt válaszolta, hogy a reggeli buszra tette fel, ott kell, hogy legyen. Szóltak a sofőrnek, az meg csodálkozott, hogy a vödörben lévő anyag lenne a pap? Ez úgy húsz éve történt. Úgy emlékszem Bolyós András volt a mester, aki feladta a papot a buszra.”

Ildikónak már a szakközépiskolában is megmutatkozott a népi hagyományok, kézművesség iránti érdeklődése, itt szerzett textilfestő bizonyítványt. „A Zrínyi Ilona gimnázium elvégzése után 1988-ban tettem szakvizsgát a Rejtő Sándor Textilipari Szakközépiskolában textilfestő szakon, 1990-ben kaptam iparendélyt.”

Ildikó nemcsak kiváló mester, de a szó legnemesebb értelmében vett „népnevelő”, közösségépítő is, hisz a mesterséget népszerűsítő előadásai, alkotásaival a társadalom széles rétegeit szólítja meg. Párjával együtt önzetlenül vesznek részt pedagógusok továbbképzésében, a népművészet és a kézművesség tanításában. Rendszeresen fogadják műhelyükbe a környék iskolásait, felnőtteit, ahol nem csak megismerhetik, hanem ki is próbálhatják a mesterséget. „Csak tavaly 1400 fiatal ismerhette és próbálhatta ki ezt a

²¹ Köszönet a dokumentumért!

²² Róla egy szép történetet is megtudtam Ildikótól: „Nagymamát a kékfestős búzavirágos ruhájában temettük el, mert ez volt a kedvence. Sokan nem értették, hogy miért nem feketében.”

²³ pap= pép „Ez egy pép, folyékony, sűrű massa, olyan, mint a palacsinta tészta.”

mesterséget.”²⁴ Több éven át segítették hallgatóink kézműves képzését is, gyakran járunk a Festő utcai műhelyükben bemutatókra. De nemcsak ámultunk a kék csodák születése nyomán, hanem hallgatóimmal (tanító, kulturális mediáció, turizmus szakos) készítettünk mi is egy – egy szép kékfestő terítőt. Ezekből egyetemünkön kiállítást is rendeztünk hallgatóink nagy örömére. Például az Apáczai Karon 2003-ban, amelyet dr. Faragó Sándor rektor úr és dr. Barsi Ernő néprajzkutató nyitott meg. Érthető, hogy 2013-ban megkapták a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karának Öveges Kálmán díját.²⁵

2. kép: Kiállítás a hallgatók kékfestő munkáiból a Nyugat-Magyarországi Egyetem Apáczai Csere János Karán. A képen mellettem balról dr. Faragó Sándor rektor úr, dr. Barsi Ernő néprajzkutató és dr. Cseh Sándor főigazgató úr
(Fotó: Győr, 2003. Saját fotóarchívum)

Ildikó segíti a megye népművészeinek munkáját is, mint a Kisalföld Népművészek Egyesületének titkára, és a Győr- Moson- Sopron Megyei Kereskedelmi és Iparkamara Hagyományos kézműves szakmai osztály elnöke. Tagja emellett a Győri Ipartestületnek is. Munkáját nagyfokú precizitással, mély felelősség- és lokálpatriotikus tudattal végzi. Nem véletlen, hogy alkotásait, szakmai felkészültségét, számos oklevéllel, díjjal jutalmazták: (Népi Iparművész 2006; Győr Város Ezüst Emlékérme 2007; Kamarai Munkáért Emlékérem 2017, IPOSZ Arany Jubileumi Emlékérem 2017, Győr-Moson-Sopron Megye Emlékérem 2007; Győr Belváros Szolgálatáért díj 2017).²⁶ Ildikó emberi tartása, hazaszeretete, előadói és kutatói kvalitásai, valamint kiváló szakmai teljesítménye alapján méltán kapta meg 2019-ben a Népművészet Mestere elismerést is.²⁷

²⁴ Gerencsér Zsolt

²⁵ Lásd 2. kép!

²⁶ Lásd 3. kép!

²⁷ Megjegyzem ebben a szakmában Ő a legfiatalabb Népművészet Mestere.

3. kép: Oklevelek a boltjuk falán
(Fotó: Lanczendorfer Zsuzsanna, Győr, 2023)

Tóth Józsefné Ilike, Ildikó édesanyja a pedagógus diploma mellett festésből szakmunkásvizsgát tett le. „Nálunk a családban mindenkinek megvan, vagy megvolt a mesterlevele, vagy szakmunkásbizonyítványa a festésről.”; „Ez a dédpapa kívánsága volt, anyunak még a pedagógus diplomája mellé is kellett egy »tisztes szakma«. A dédmamának, nagymamának, két nővérének, anyunak, apunak, nekem és a Zsoltinak is megvan.”²⁸ Ilike a mai napig segít a festésben és a Tejfölös-közben lévő üzletükben az eladásban. Mint tudjuk korábban az eladásban vásárolni jártak az asszonyok. Erről is gyűjtöttem a családtól egy történetet: „Régen asszonyok jártak vásárolni Csütörtökre, Nagymegyere, Dunaszerdahelyre, tehát Csallóköz és persze Szigetköz településeire. Visszafelé elég sok pénzzel jöttek, ha eladták az árut. Ez viszont nagyon veszélyes volt, mert az útonállók is figyelték, hogy mikor jönnek vissza a vásárból. Éppen ezért szokás volt összeállni, szinte konvojként haladtak a lovas kocsik egymás után hazafelé. Ha nem volt erre lehetőség, akkor a lányok fejére kalapot tettek és cigarettát, vagy szivart adtak nekik és mondták: »Fújjátok, fújjátok, hogy messziről lássák, mennyi férfi utazik ezen a kocsin«. Ugye, hogy ne támadják meg őket. Sötétedéskor csak azt látták, hogy sok kalapos, szivaros hajtja a lovakat, így azokat nem támadták meg. Ma is van egy vásároló ládánk az üzletben. Abba tették a háború előtt a méterárut, úgy volt méretezve, hogy egy vég áru – kilencven centis – elfért benne. Ezen még titkos zár is van.”

Tóth Ildikó férje, **Gerencsér Zsolt**,²⁹ eredetileg gépészmérnöknek tanult, de a műhelyünkben megismerte és megszerette a textilfestést. Ennek hasznát is vette a család: „Gépészmérnöki ismeretek elengedhetetlenek a régi, 100 éves berendezéseink, eszközeink

²⁸ Tóth Ildikó

²⁹ Gerencsér Zsolt. Iskolái: Jedlik Ányos Gépipari Szakközépiskola 1987., Kis Bálint Szakiskola kétfestő szakmunkás bizonyítvány 2000., Díjai: Népművészet Ifjú Mestere 2002, Év Ifjú Mestere 2006, 2014-től a Kisalföldi Népművészek Egyesületének elnökének választották. Munkáit rendszeresen zsűrizteti.

karbantartásánál, felújításánál.” Kovács Miklós³⁰ kékfestő mesternél tanulta a szakmát és szakmunkásvizsgát is szerzett. „Nálunk benősültek a férfiak a szakmába. Az I. Világháborúban, amikor a férfiak fronton voltak, a nők vitték az ipart. A tiszakécskei mesternek 2 lánya van, a felesége is kékfestő Népi Iparművész és a lányunokája is, aki majd folytatja a mesterséget. A tolnai Horváth családnál az asszony volt a mester, a férje benősült. A leghíresebb kékfestő művész Bódy Irén volt, ő Munkácsy díjat kapott” - meséli Ildikó.

4. kép: Gerencsér Zsolt festés közben a kipánál
(Forrás: Családi fotóarchívum, Győr, 2006)

Ebben a családban a mesterségbeli tudást tovább örökítik a szülők, két lányuknak, **Brigittának és Enikőnek** is megtanították a kékfestést. „Minden kékfestő család törekszik arra, hogy megőrizze a mesterség munkaeszközeit, a műhelyét, annak berendezéseit, lehetőséget teremtve a következő generációnak a mesterség folytatásához” - vallják a szülők.

³⁰ Tiszakécskei Kossuth-díjas mester. Lásd: Tajti 2009, valamint 4. kép!

5. kép: dr. Bajcsai Brigitta

(Forrás: Családi fotóarchívum, Budapest, Mesterségek Ünnepe, 2019)

Lányaik, ahogy mesélték „kékvilágba születtek bele.” Ott voltak a kelme festésekor, a műhelyben tartott bemutatókor és persze a vásárokon is. A kékfestő család legifjabb tagjai belenevelődtek ebbe a szép szakmába.

Az idősebb jogi diplomával rendelkező **Brigitta** lányuk³¹ így fogalmaz: „1988-ban születtem Győrben, egy kék- és kelmefestéssel foglalkozó család ötödik generációjaként. Gyermekkorom meghatározó élménye volt a családom festőműhelyében eltöltött idő, játszva ismertem meg a kékfestés technikáját, fortélyait. Kisiskolás korom óta szívesen segítettem a munkában, a családban mindenkinek megvolt a korra és fizikumra való tekintettel a feladata. Húgommal minden festésnél ott voltunk, mintáztunk és festettünk saját tervezésű kendőket, ruhaanyagokat készítettünk. Szüleim a Pápai Kékfestő Múzeumban rendszeresen tartottak mesterségbemutatókat, szakmai vezetést, amelyre kiskorom óta mindig magukkal vittek. Ezalatt szinte észrevétlenül gyarapítottam a kékfestéssel kapcsolatos ismereteimet. Őrá is nagy hatással volt debreceni dr. Bolyós András kékfestő mester, aki nyaranta a Festő utcai műhelyünkben dolgozott, és Bódy Irén iparművész „aki megmutatta, hogy mintákat nyomni nemcsak nyomódúcokkal lehet, hanem krumpliból is, egyik-másik alkotásához néha több kilót is kifaragott.” Brigitta több kiállításon is szerepelt már Győrben pl. a Szent László Látogatóközpontban, a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeumban, a József Attila Művelődési Házban és minden évben részt vesz a Mesterségek Ünnepén, ahol látványműhelyt működtetnek a családdal, együtt mutatják be a mintázást, és a mintafakészítést. A Győrközfesztiválon, kézműves vásárokon és egyéb városi rendezvényeken is szerepel. „Feladatomban tekintem továbbadni ezt az ükapámtól örökölt, ritka mesterséget a következő generációknak, hogy megismerhessék, megtanulhassák, tovább éltsék.” Brigitta Budapesten, a Népi Iparművészeti Múzeumban, az Ifjú Mesterek Remekei kiállításon 2020-ban és 2021-ben is szerepelt munkáival.

³¹ Lásd 5. és 6. kép!

6. kép: Mintafakészítés a Kékfestő látványműhelyben
(Forrás: Családi fotóarchívum, Budapest, Mesterségek Ünnepe, 2019)

Enikő³² főleg a gyermekfoglalkozásokat szereti. Igazi „pedagógus vénával” rendelkezik, hiszen bemutatóit a gyerekek örömeire mesékkel is színesíti: „Történt egyszer régen, hogy egy meleg nyári napon a festőmester kiterítette az előfőzött vásznakat a gyepre száradni. Ezen a napon, olyan forróság volt, hogy a fán még a gyanta is megolvadt. Egy arra szálló kismadár belelépett a fán lévő gyantába és aztán ezzel a gyantás, agyagos lábával, végigmászkaált, le s fel a kiterített anyagokon. A festőmester csak a festés után vette észre, hogy csupa-csupa madárlábnymos lett a textíliája. Nagyon aggódott, neki is szomorodott, hogy mi lesz, amikor jönnek az asszonyok a megfestett anyagért és megpillantják elrontott munkáját. Szerencsére azonban a vevőknek nagyon tetszett, hogy nem egyszínű kék, hanem mintás lett a textil és legközelebb is ilyet kértek. Azért tartják úgy, hogy a tyúklábas minta az első kékfestő minta Magyarországon.”

Enikő is aktívan részt vesz a mesterség megismertetésében, már több jelentős bemutatója, foglalkozása volt: (Färber Markt Gutau európai kékfestő mesterek találkozója 2013-óta évente; Magyar Fesztivál Gravesend kékfestő mesterség bemutatása és foglalkozás tartása 2016; Szentendrei Szabadtéri Múzeum Pütkösi Örökség Ünnep 2016; Mesterségek Ünnepén a Kisalföldi Népművészek Egyesülete standjánál mesterségbemutató 2016-óta évente; IOV Youth Congress Myslenice előadás és workshop 2017; New York-i Magyar Ház Magyar Örökség Fesztivál kiállítás berendezésében és workshop tartásában segédkezés 2017; Párhuzamok Projekt keretében a NESZ fiatal népművészeivel mesterségbemutatón és divatbemutatón való részvétel 2018; Magyar Kulturális Fesztivál Belgrád kékfestő-foglalkozás 2018; Bécsi Collegium Hungaricum adventi játszóházában kékfestő-foglalkozás.)

Sőt, fiatal kora ellenére kiállításai is voltak már: Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeum, Győr, 2017; Szent László Látogatóközpont, Győr, 2018.

A zalaegerszegi és debreceni kiállításokon való szerepléshez köthető az Országos Gyermek és Ifjúsági Népi Kézműves Pályázaton elért 1. helyezése 2019-ben. 2021-ben pedig Junior Prima díjat kapott.

³² 2023-ban megszerezte a diplomáját a Budapesti Műszaki Egyetemen Média és Kommunikáció szakon. Lásd 7; 8 és 9. képen szüleivel!

Az egész családra jellemző, hogy folyamatosan és eredményesen vesznek részt a Népi-iparművészeti zsűrizéseken.

7. kép: A tudás átadása. Gerencsér Enikő édesanyjával, Tóth Ildikóval mintázás közben
(Forrás: Családi fotóarchívum, Győr, 2009.)

8. kép: Gerencsér Enikő édesapjával, Gerencsér Zsolttal a Mesterségek Ünnepe
(Forrás: Családi fotóarchívum, Budapest, 2016.)

9. kép: Gerencsér Enikő édesanyjával Tóth Ildikóval New-York, Magyar Ház
(Forrás: Családi fotóarchívum, 2017.)

10; 11. kép: A Győri Kékfestő Műhely boltja
(Fotó: Lanczendorfer Zsuzsanna, Győr, 2023)

Úgy vélem, hogy Tóth Ildikó és családjának legnagyobb érdeme az, hogy a feledés homályába merülő győri kékfestő emlékeket, eszközöket és mintákat felkutatták, összegyűjtötték a levéltárakban, múzeumokban és ezzel felújították az Éhling család mesterségbeli tudását.³³ Emellett kikölcsönözték a nagypapa nyomódúcait a múzeumok raktáraiból, és azokkal álltak neki a mesterség felélesztéséhez. Sőt a férj ma már maga készíti az eredeti motívumok alapján a mintafákat, amivel dolgoznak. Ahogy Ildikó mesélte: „családunk a mai napig eredeti eszközökkel és technológiával készíti a hagyományos mintákkal díszített kékfestő textíliákat.”

³³ A családról már korábban írtam Egy szép kék mese címmel a helyi lapban. In: Kisalföld, 2001. március 13., 4.

A győri műhely mintakincse is egyedi. Ezt három csoportba lehet rendezni. Az első a méterárú mintázás motívumai: apró csíkos, pöttyös és bordás minták. A második a középmintás: például van szarvas, kis csokros virág, kancsó, kifli mintás. A harmadik bordűr és szegélyminták. „A család stílusára jellemző a rábaközi minták alkalmazása: apró mintás, csíkos, de itt a csíkok vízszintesen mennek, máshol függőlegesen. A csodaszarvas, páva, madár motívumok a kedvenceink. A szarvasnál még a forrásvíz is látható.” Ildikó azért megjegyezte, hogy „régén nagyobb szabadságuk volt a minták választásában a vevőnek. Az asszonyok saját megszótt szövetüket bevitték a mesterhez, és kiválasztották.”

Tóth Ildikó és családja mindig is kereste a tanítás és a hagyományápolás összekapcsolásának lehetőségeit. Kitűnő érzéssel emelték a kézműves szakmát a művészetoktatás színvonalára, folyamatosan törekedve arra, hogy felfedeztesse népművészeti örökségünk értékeit, mai környezet- és tárgykultúrába való beépítésének lehetőségeit. Részük volt abban, hogy „megyerikum” lett a kékfestés megyénkben.³⁴ A kulturális örökség szakterületen belül a „Győri Kékfestők” 2017-ben kerültek be a megyei értéktárba. Indoklásban ez szerepel: „A textilnyomás győri hagyományai egészen az 1600-as évekig nyúlnak vissza. Győrben, a Festő utcában, a volt Rábca folyó mellett 1906-ban alapított manufaktúrában az Éhling család immár negyedik generációja festi a manapság is közkedvelt motívumokat. Helytörténeti kiállítás keretében be is mutatják a kékfestés folyamatát több mint százéves mintafákkal, eszközökkel, gépekkel. A mai is alkotó kékfestő családok a magyar népművészet e kihalófélben lévő ritka mesterségének hordozói és életben tartói.”³⁵

A Győri Kékfestő Műhely aktív szerepet vállal a mesterség megismertetésében, tovább hagyományozásában. Rendszeres résztvevői a Budai Várban a Mesterségek Ünnepének, a Múzeumi Majálisnak. 1999-től a pápai Kékfestő Múzeum mesterség bemutatóit ők tartják. De nemcsak itthon, hanem határon túli érdeklődőknek is elviszik a kékfestés tudományát. Például a Collégium Hungaricum adventi játszóházában rendszeresen jelen vannak. Munkáinkat Európa számos országában bemutatták (Anglia, Ausztria, Franciaország, Lengyelország, Németország, Oroszország, Románia), sőt Kínába, USA-ba is eljutottak alkotásaik. Washingtonban 2013-ben a Folklife Fesztiválon hazánkat képviselték.

A győri kékfestő család szakmai kapcsolatot is tart a többi kékfestő műhellyel és mestereivel. „Nagynyáradi Kékfestő Fesztivál és a Pápai Kékfestő Múzeum által megrendezett kékfestő találkozó jó alkalom a barátságok, szakmai kapcsolatok ápolására.”³⁶

Mesterségükkel több megyei rendezvényen is részt vesznek, így például – a teljesség igénye nélkül – Megyei Nemzetiségi Napon (Kimle, 2016, Und, 2017). A résztvevők itt közelebbről is megismerkedhettek a kékfestés mellett a csontfaragás és a hőveji csipke készítésével is. Tájházak munkáit is segítik pl. „Tájházi Kavalkád” keretében havonta egy alkalommal a felpéci tájházban egy kézműves bemutatót tartottak, illetve Bányogyszovátin a tájházban a fiatalabb és idősebb generáció részvételével pozitív nyomással környezetbarát textiltáskát nyomtak.

Ildikóék a kézművesség más területeivel és alkotókkal is szerepelnek, tartanak közös kiállításokat. Engedtesse meg, hogy azt emeljen ki, amelynek én is részese voltam! 2003-ban

³⁴ A településeknek 2012. óta van lehetőségük helyi értéktárak létrehozására és működtetésére. Erre a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény ad felhatalmazást, és 114/2013. (IV. 16.) a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok gondozásáról szóló kormányrendelet szabályoz.

³⁵ [https://megyerikum.hu/gyori-kekefestok/letöltés](https://megyerikum.hu/gyori-kekefestok/letoltés): 2023. 02. 21.

³⁶ Gerencsér Zsolt

22 csoport 60 alkotó mutatta be alkotásait a pápai Somogyi József Galériájában a Magyar Foltvarró Céh országos kiállításán. Ahogy a kiállítás megnyitójában mondtam: „A kézművesség két csodálatos része egyesült, a múlt és a jelen színeiben. A kékfestés több évszázados hagyománya és Magyarországon újnak mondható patchwork (textil foltmunka) öltötte kék, fehér színeit csokorba. A kékfestés adta kék szín árnyalatai, mintái, „hímei” új kompozícióban hirdették régi mesterségünk szépségét. A mai alkalommal egy nemes kelme adja az ihletet, a kékfestő. A kékfestés művészete, a kékfestők gazdag tárháza ma égi táncba kezdett ezen a kiállításon a foltvarrás művészetével. A szegénység technikája, művészi szintre emelkedett!”³⁷

12. kép: Magyar Foltvarró Céh országos kiállításán Tóth Ildikóval és Borbély Lajossal
(Fotó: Pápa, 2003. Saját fotóarchívum)

A Nemzeti Művelődési Intézet által szervezett Komatál Programban is részt vettek. Ennek a családbarát projektnek, egyik eleme volt az alkotói pályázat és a kiállítás, valamint az is, hogy az újabb gyermekkel gyarapodó családok részére komatálat és komakendőt igényelhetnek a komatál közösségek. Nekem, mint néprajzosnak nagyon megmelengette a szívemet a gyermekhez kötődő hagyományok, a komatál vivés szokásának, újrateremtése és megerősítése.³⁸ Úgy vélem ez egy új lehetőség a közösségépítésre, a segítségre, helyi szokások felelevenítésére és egyben népi kézművesek felkarolását, alkotásaik népszerűsítését is segíti (281 alkotó, 628 alkotás) így a Győri Műhelyét is. Ők is részt vettek a Komatál Konferencián és Kiállításon, a Lakitelek Népfőiskolán 2019-ben alkotásaikkal (komakendő, ajándéktárgyak). Általuk készített komatálterítő apró babos, vagyis aprópöttyös és margarétás bordúrral készült. Ez a komatál letakarására szolgál. Részt vettek a „Tervezzünk ajándéktárgyakat nemzeti szimbólumokkal” és az „Újra öltünk-Örökítünk” projektben is.

³⁷ Részlet Lanczendorfer Zsuzsanna kiállítás megnyitójának beszédéből. In: Hírfoltok. A Magyar Foltvarró Céh Lapja, 2003. június VIII. évf. 6. (76) szám 3. valamint lásd: 12. kép!

³⁸ Lásd 13. kép, ahol komatál vivés szokását láthatjuk 1978-ból!

13. kép: Lájér Ferencné (Nimsz Magdolna) rokonom komatálat visz
(Fotó: S. Lackovits Emőke, Kékkút, 1978)

Több filmben is láthattuk őket. Legutóbb a **„Trianon100 videóklipben”**,³⁹ vagy az „Itthon vagy!”, „Maradj itthon” filmekben. Árpa Attila rendezésében a Magkereskedő nő című német filmben Ildikó, mint korabeli kékfestő asszony szerepelt. Többször látjuk őket a Pápa Városi Televízió, Győrplusz TV adásaiban. Tartottak előadást a Kossuth Végegyetemen, a Tulipánkert Mozgalomról a médiában, és a Nyugdíjas Egyetemen is. Munkáik ma már múzeumokat gazdagítanak, alkotásaik megtalálhatók az Óbudai Textilmúzeumban, a Pápai Kékfestő Múzeumban és a Néprajzi Múzeumban is.

Összegzés

Ma Magyarországon családi üzemekben, vállalkozásban folyik a kékfestés, így Ildikóéknál is. „A magyarországi kékfestésnek van egy különlegessége: nálunk kékfestő családok vannak és nem férfi mesterek. Mindenkinek megvan a korának és fizikumának való munka, nem nemhez kötött” – mondja a Népművészet Mestere.

Az ötgenerációs mester család kutatása során a legnagyobb változást abban látom, hogy ma már nemcsak elkészítik áruikat, mint felmenőik, hanem a készítés módját is közkinccsé teszik. A bemutatóikon meg lehet ismerni a technológiát, a mintafákat, a motívumkincseket és ráadásul ki is lehet azt próbálni. A másik, hogy míg régen a használati tárgyakat készítették – a keresletnek megfelelően – ma már megjelentek a dekor- és ajándéktárgyak (pl.: asztalterítő, díszpárna, függöny, táska, bortartó, kékfestő ruhás babák, karácsonyfadíszek, háziáldás).⁴⁰ Mesterségük kibővült tervezéssel, varrással és nem utolsósorban közművelődési feladatokkal, közösség építéssel. A közösségfejlesztést, mint módszert nap mint nap alkalmazzák. Egyetértek Brigittával abban, hogy „biztató jel a mesterség tovább élése szempontjából, hogy ma minden kékfestő családban van utánpótlás, a fiatalok szívesen folytatják, népszerűsítik ezt a nehéz, de szép szakmát.”

³⁹ Baranyay Alfréd „Frédy” rendezésében: Trianon. Együtt dobban a szív.

⁴⁰ Lásd 10; 11. képen!

Az alapító dédszülőtől, Éhling Pétertől Bakó Ferenc gyűjtött egy versikét, ami a mester elmondása szerint, minden kékfestő műhely falán olvasható volt:

„Blau ist die schönste Farbe,
Blau liebt jeder Mann.

Darum lieb' ich alles was blau ist,
Weil mein Schatz ein Farber ist.”

„A versike kékfestés mesterségének spontán dicsőítése.”- írja Bakó Ferenc.⁴¹ (Bakó 1998: 167). S most már megértettem, hogy miért az egész család kedvenc színe a kék! Sőt azt is, hogy ők ezt a szót a régi értelemben, szigetközi nyelvjárásban⁴² használják, vagyis, ha kék, akkor kell!

Interjú alanyok:

- Dr. Bajcsai Brigitta szül.: Győr, 1988.
- Gerencsér Enikő szül.: Győr, 1999. (Junior Prima díjas)
- Gerencsér Zsolt szül.: Győr, 1969. (Népművészet Ifjú Mestere)
- Tóth Ildikó szül.: Győr, 1962. (Népművészet Mestere, Magyar Művészeti Akadémia köztestületi tagja)

Felhasznált irodalom:

- Bakó Ferenc (1998): Adatok a győri múzeum kékfestő gyűjteményéhez. In: Szende Katalin – Kücsán József (szerk.): „Isten áldja a tisztas ipart.” Tanulmányok Domonkos Ottó tiszteletére. Sopron, A Soproni Múzeum kiadványai 3. 161- 171. p.
- Barsi Ernő: Egy újjászülető mesterség. Kékfestő kiállítás az Apáczai Csere János Tanítóképző Főiskolai Karon. In: Vivat Academia. A Nyugat-Magyarországi Egyetem Lapja. 2003. május I./1. 19. p.
- Gyurina Zsolt: Világörökséggé vált a kékfestés. Az UNESCO listájára került a régi mesterség- öt családi műhely maradt az országban, köztük a győri. In: Kisalföld, 2018. november 29. 1; 5. p.
- Lanczendorfer Zsuzsanna: Egy szép kék mese. In: Kisalföld, 2001. március 13., kedd, 4. p.
- Lanczendorfer Zsuzsanna: Részlet dr. Lanczendorfer Zsuzsanna kiállítás megnyitó beszédéből – Pápa, 2003. április 26. In: Hírfoltok. A Magyar Foltvarró Céh Lapja, 2003. június VIII. évf. 6. (76) szám 3.
- N. n: Folt hátán folt. A harmónia a titok. Pápa és Vidéke. Közéleti hetilap. 2003. május 1. I. évfolyam 7. szám,

---

⁴¹ A kék a legszebb szín/ A kéket mindenki szereti/ Azért szeretek én mindent, ami kék/ Mert az én kedvesem egy kékfestő. Köszönöm Zsirai Dórának, hogy felhívta a figyelmemet ennek a szövegnek egy 19. századi népdal változatára, ahol a kedves nem kékfestő, hanem matróz: „Blau, blau, blau sind alle meine Kleider,/ blau, blau, blau ist alles was ich hab./Darum lieb ich alles was so blau ist,/ weil mein Schatz ein Matrose ist.

⁴² A kék szó másik jelentése: kell.

- Tajti Erzsébet (2009): A kécskei kékfestő család. Tiszakécskei Honismereti Kör, Tiszakécske

Internetes hivatkozások:

- http://www.gyorikekfesto.hu/08_open.html letöltés: 2023. 02. 21.
- <https://megyerikum.hu/gyori-kekfestok/>letöltés: 2023. 02. 21.

Kiállításai:

- 1999. Nagynyárád
- 2000. Győr, Bartók Béla MMK (önálló)
Budapest, „Élő Népművészet”
Budapest, ELTE Kémiai Világtalálkozó
- 2001. Győr, Balázs Béla MMK (önálló)
Csorna, Csornai Múzeum (önálló)
- 2003. Sopron, Lábasház „Kékfestő mesterek”
- 2004. Schwetzingen (Németország)
- 2005. Győr, Megyeháza Győri Ipartestület
Pápa, Kékfestő Múzeum, Állandó kiállítás
Győr, Bartók Béla MMK „Élő Népművészet”
- 2006. Essen (Németország)
- 2007. Ingolstadt (Németország) (önálló)
- 2008. Sindelfingen (Németország)
Győr, Öveges Kálmán Általános Iskola (önálló)
- 2008. Brassó, Románia
- 2009. Erfurt, Németország (önálló)
- 2010. Poznan, Lengyelország (önálló)
Pápa, „Történelmi Napok”
Pápa, „Játékfesztivál”
- 2011. London, Anglia, Collégium Hungaricum (önálló)
Győr- Ménfőcsanak, Bezerédj-kastély (önálló)
- 2012. Budapest, Magyar Kézműves Remek
Budapest, Mesterségek Ünnepe (önálló)
- 2013. Washington DC, USA „Hungarian Heritage”
- 2014. Nyizsnyij Novgorod, (Oroszország)
- 2014. Franciaország, Gannat: Les Cultures Du Monde
- 2015. Milánói EXPO Magyar Pávilon
- 2016. Széchenyi István Egyetem Győr, Nyugdíjas Egyetem, - előadás (A kékfestés magyarországi hagyománya címmel)
- 2017. Csunking, Tavaszi Kulturális Fesztivál
- 2017. Nyizsnyij-Novgorod, (Oroszország) Mesterségek Titkai
- 2017. New-York, Magyar Ház Kiállítás és Mesterségbemutató
- 2018. Kéz-Mű-Remek Műcsarnok
- 2018. Sanghaj

- 2019. Párizs, UNESCO Székház Walking the Indigo Walk
- 2020. Cegléd Galéria- kiállítás
Sopron Lenk villa kiállításához bemutató film készítés
- 2021. Mesterségek Ünnepe, Szentendre Skanzen
NMI Aszakkör- filmforgatás (Kétfestés, textilnyomás címmel)
- 2022. Kétfestő találkozó és vásár Gutau (Ausztria)
Vigadó- kiállítás
Krakkó- kézműves foglalkozás
Nádszeg (Szlovákia) Hungarikum Nap- előadás